

genlyk de cultuur, zooals in het stelsel van Ptolemaeus de zon om de aarde draaide. Het doorbreken van de grenzen der middeleeuwsche wereld heeft dus een overeenkomstig effect gehad als de ontdekking van Copernicus, die het ptolemaische systeem overvloerd door de aarde om de zon te laten draaien: de mensch wordt, naarmate zijn blik verder reikt, nietiger in het geheel, dat hij nauwelijks meer kan overzien; hij gaat daarom twijfelen aan de eenheid, zooals hem die in de middeleeuwen was geleerd, en hij gaat soms zelfs zoover, dat hij ALLE eenheid als een feit voorgaan gaat beschouwen.

Ziedaar de kern van een conflict, dat ons tegenwoordig weer in hooge mate bezig houdt; want ondanks alle verdeeldheid, ondanks alle gevoel van nationale verstijping, ondanks alle besef van betrekkelijkheid en nietigheid, blijft het feit bestaan, dat onze cultuur uit een eenheid is geboren, die voor alle „wereldburgere" geldt; en dit feit spreekt weer veel sterker tot ons, nu de aarde praktisch geheel ontloten is en dus, in andere afmetingen, eigenlijk weer even begrensd is als het middeleeuwsche Europa.

Ek meen, dat men het belang van die algehele ontlasting der aarde moeilijk kan overschatten. De energie der menschen, die zich nog in de negentiende eeuw kon richten op ontdekking, uitbreiding, kolonisatie, zal in de twintigste anders wegen moeten zoeken: een episode als de „run" op Afrika door de koloni-

ongedaan gemaakt; verdeeldheid, verschil in trouwen en voorwaarde van ledereen vorm van leven; maar geen enkel volk kan zich thans nog de luxe permitteeren van een afgesloten bestaan, met een afgesloten cultuur binnen den gordel van een Chineesch muur, ieder volk, ook het Nederlandsche, heeft zich thans van deze spanning tussen het nationale en het internationale rekenschap te geven.

* * *

Men heeft de Nederlanders de Chinezen van Europa genoemd; nochtans staan zij ook bekend als voorwaarders en kolonisatoren, die een actieve rol gespeeld hebben in het tijdvak van de ontlasting der aarde. Bestaat er verband tusschen die twee schijnbaar zoo onverzoeslijke feiten? En hoe is het te verklaren, dat een volk van handelslieden en ontdekkers zich geruimen tijd met een culturen Chineesch muur wist te omgeven (en in menig opzicht nog weet te omgeven)?

Het verband is niet zoo moeilijk te vinden. De Nederlanders zijn uitgeworven over de zeef, toen de middeleeuwsche wereld in verval was geraakt; zij hebben hun groeten tijd beleefd in een periode van scheppeende verdeeldheid. Men kan den bloei van de Republiek der Vereenigde Nederlanden niet juistere schatten dan door er de jammertlijke onmacht van het Heilige Roomsche Rijk, waarvan de Nederlanden onafbreukbaar deel hebben uitgemaakt, tegenover te stellen. Ook dat Rijk was verdeeld, door en

gevoerd in den tijd van het kolonisieren en handelsrijven . . . In 't dinger, die wel een kant van avontuur hebben, maar waarbij nog veel meer nuchtere berekening en taale vasthoudendheid te pas komt.

E. de Perrot, nu vice our wido-waeker in Aardie brief vorvaga.

De vraag is alleen (en nu komen wij aan de benaming „Chinezen van Europa"), hoe dat zelfbewustzijn en dat vrijheidsbesef zich gedragen hebben in later tijden, toen de Nederlandsche burger trekken van den (Vervolg op volgende bladje)

Nederlandsche dichters en schryvers byeen. Staande, van links na regs, J. W. F. Weymans van Bening, C. J. Kolk, Constant van Weesem, H. Marsman, M. Sijmerhoff. Zittende, van links na regs: J. C. Bloem, A. Roland Holst, J. Sijmerhoff en J. Greshoff.

bourgeois selschap ging vertoonen en machtiger naburen (Engeland en Frankrijk in de eerste plaats) zijn wel gingen overtroeven. Wij zien dan, dat de Nederlandsche cultuur wel invloeden van buiten overneemt en verwerkt, maar die invloeden levans verburgerlijkt, zoodat men sommige stroomingen (bv. de negentiende-eeuwse Romantiek) in het Nederlandsch burgerlijk gewaad nauwelijks meer vernag te herkennen. Zelfbewustzijn en vrijheidsbesef worden gemakkelijks pedanterie en eigengeroidheid, waaneer de Nederlandsche cultuur haar plaats in Europa wil vinden, en tegelijktijd aan haar vooroordeelen wil vasthouden; men kan dat bv. constateeren, als men waarneemt, hoe deze Nederlandsche cultuur gereageerd heeft op een gemialen geest als Maltatull (Ed. Douma Dekker), ongetwijfeld den beciendsten schrijver van onze negentiende eeuw. Men vond hem wel interessant, maar „oppervlakkig“; men luisterde wel naar hem, maar als het er op aan kwam, haalde men de schouders over

vorgevoen, dat hij grooter was dan zijn tijd, en vooral: minder „Chinees“.

Het burgerlijk karakter van de Nederlandsche cultuur, dat zich tot op den dag van heden hardnekkig gehandhaafd heeft, stelt ons dus levans voor het voornaamste probleem van de Nederlandsche cultuur: hoe zal zij haar eigen karakter bewaren, sonder dat haar zelfbewustheid in pedanterie en haar vrijheidsbesef in eigengeroidheid onttaardt? Hoe zal zij een onderdeel worden van de Europeesche cultuur (die tegenwoordig ook met de cultuur van andere werelddeelen samenhangt) sonder op te gaan in de nivellering door internationale kleurloosheid?

De Leidsehe hoogleraar, dr. J. Huizinga, die hlijksge zijn boekje *Nederland's Geesteswerk* nogal bewondering heeft voor onze burgerlijkhoid, zegt: „Of wij hoog of laag springen, wij Nederlanders sijn allen burgerlijk, van den notaris tot den dichter en van den baron tot den proletariër. Onze nationale cultuur is burgerlijk in elken zin, dien men

Nederlandsche Cultuur

Nederlandse Kultuur

'n Burgerlike Kultuur

Zijn ideeën op en vertrouwde toch maar liever op Potgieter, die het glorietijdperk van Jan Compagnie aan de natie ten voorbeeld stelde. Eigenlijk wist men het toch veel beter dan die luidruchtige wereldverbetersaar die van de daken schreeuwde, dat er iets niet in orde was met de koloniën, en meer nog niet in orde met den stand van ons beschavingspeil. Multatuli, die ongetwijfeld eenige onaangename eigenschappen had, maar desalniettemin een betooverende intelligentie ten toon spreidde, was n.l. een der eersten in Nederland, die zich er van bewust was, dat het met het tijdperk der nationale afgeslotenheid gedaan was, dat men niet meer kon volstaan met de erfenis van de koloniseerende en handeldrijvende voorvaderen; dat, kort en goed, de universeele eenheid der cultuur voor onze toekomst van meer betekenis zou zijn dan onze pedanterie en eigengereidheid. Nog altijd schijnt men in het burgerlijk georiënteerde Nederland groote moeite te hebben om den schrijver van *Max Havelaar* en de *Ideëën* te

aan het woord hechten wil. De burgerlijke levensopvatting heeft zich meegedeeld aan alle groepen of klassen, die ons volk telt, landelijke en stedelijke, bezittende en niet-bezittende. Onze gansche geschiedenis weerspiegelt die burgerlijke aspiraties. Om burgervrijheid hielden onze voorouders het verzet tegen Spanje vol. In burgerzeden wortelden de politieke eigenschappen der Republiek. Uit een burgerlijke sfeer sproten onze weinig militaire geest, de overwegende handelsgeest. De burgerlijke samenleving verklaart de geringe oproerigheid der volksklassen, en in het algemeen die effenheid van het nationale leven die maar licht rimpelde onder den wind der groote geestesberoeringen . . . In burgerlijkheid wortelden ook onze hinderlijkste nationale gebreken: de vrijdom der baldadigheid, het gemis aan publieke wellevendheid en de vaak beklagde krenterigheid." En op een andere bladzijde van hetzelfde boekje constateert deze historicus zelfs: „Hoe verachtelijk het ook voor (Vervolg in volgende kolom)

Nederlandse Kultuur

(Vervolg van bladsy 21)

wil gelooven, altijd zoo behoud te blijven! Wij hebben, behalve ontelbare burgerlijke cultuurpresentanten, goddank ook nog figuren als Multatuli, Couperus, Gorter gehad, die men onder de definitie der heilbrengende burgerlijkheid werkelijk niet zoo licht zou kunnen vangen . . . en die toch mede hebben bijgedragen tot het beste van wat onze cultuur heeft opgeleverd.

Als tegenstelling tot den lofzang van Huizinga mag ik hier dan ook wel even wijzen op een monster, dat de thans ongeveer veertigjarige schrijver, E. du Perron, in zijn boek *De Smaalle Mens* heeft geportretteerd als de verpersoonlijking van de slechte eigenschappen der Hollandsche burgerlijkheid: Jan Lubbes. Deze gestalte omvat zoo ongeveer alles, wat ik hierboven heb gekenschetst als de pedanterie en eigen-gereidheid dergenen, die zich kunstmatig willen afsluiten van de Europeesche cultuur en achter den Chineeschen muur hunner voor-deelen blijvend willen schuilgaan. Du Perron zelf onderscheidt dit door hem geschapen wezen nadrukkelijk van het Nederlandsche volkskarakter, dat bv. zoo subliem vertegenwoordigd wordt door den romanschrijver Arthur van Schendel; Jan Lubbes is voor hem de provinciale geesteshouding der Nederlandsche cultuur, voorzover zij haar hoogste waarden niet begrijpt en het middelmatige verheerlijkt. „Dat Vondel geen Shakespeare werd, dat Douwes Dekker in armoede leefde en schreef . . . zijn evenzooveel symptomen van zijn (Jan Lubbes') bestaan", schrijft Du Perron. „Men heeft ook zijn vele schijngestalten: Jan Lubbes als deftige burger en huisvader, maar ook als sportsman, als zedepreeker, maar ook als humorist, als levenskenner, dichter, avonturier en zakenman; dat zijn laatste rol dié van collectivist is, hoeft niemand te verwonderen." Jan Lubbes beschrijft volgens Du Perron het geheele Nederlandsche cultuurleven; hy is ergerlijker en dommer dan Jan Sallie, waarin een eeuw geleden Potgieter de slechte eigenschappen van ons volk samenvatte.

In deze twee meeningen, dié van Huizinga en Du Perron, heeft men het geheele probleem der Nederlandsche burgerlijkheid „in a nutshell". Als zoo dikwels moeten wij ook hier tot de gevolgtrekking komen, dat de deugd en de ondeugd naar denzelfden naam luisteren: burgerlijkheid. Uit burgerlijkheid weet

(Vervolg op bladsy 54)

Nederlandse Kultuur

(Vervolg van bladsy 48)

Die Nederlander sijn nuchterheid te bewaren teenover die heesch-geskreewe rhetoren, die teenwoordig in Europa van die publieke tribunes daveren: deugd. Uit burgerlijkheid sou hij maar liefst willen, dat alles hij het onde bleef en dat Hildebrands Casiera Obscura voor eeuwig te maatskapskap sou leveren voor de rustige rust van ons volksbestaan: oedeugd. Die vraag is dus niet, of wij te burgerlijkheid in Nederland moeten trachten uit te roeien of aan te sweeken, maar die eigenlijke vraag is: Welke toekomst heeft de burger en heeft de burgerlijke kultuur in Europa en in de rest van die wereld? Door het antwoord op die vraag zal ook het lot van onze Nederlandsche burgerlijkheid worden bepaald. En in afwachting daarvan kunnen wij niet beter doen dan ons steeds weer rekenschap geven van die wisselwerking, die er bestaat tussen Nederland en die rest van die wereld, soosals ik het nu maar even onoorloofdig wil noemen. Het feit trouwens, dat wij den burger in en buiten ons zoo belangsteltend trachten waar te nemen, als een soort curiosum, is al een bewijs, dat wij niet meer strikt burgerlijk sijn, soosals in die negentiende eeuw, toen wij het met al onze instinkten wil waren. Wij aanvaardden noch verwerpen het burgerlijke karakter van onze samenleving en kultuur, wij bestudeeren het alleen, terwyl wij verder leven, wetend, dat die burger zich kan ontwikkelen tot wereldburger. Sterker: hij zal, als hij niet den gronde wil gaan, zich soeetw ontwikkelen tot wereldburger, want al sijn tradities sijn gebaseerd op het Internationaal verkeer en op een antropofitieske lewenshouding.

Ik hoop, na deze inleidende beskouwing over het Nederlandsche volkskarakter en die Nederlandse kultuur, in een aantal volgende briewe op bijzondere problemen van ons culturele leven nader in te gaan.

En weg is hulle. Hulle klim in 'n motor en verdwyn.

Barend staan daar, grimmig teleurgesteld. Panagiotos is vies. Verkeer net 'n siksapens en jaag dan nog klante weg. Met onderdrukte roep in sy stem sê hy: „You pay now? Sixpence coffee and cake. Shilling for de plate.”

Barend betaal, stap uit en slaan die rigting huiswaarts in. Stommeling! Op die kritieke oomblik moet hy sy kans verbeu! Nou val dit hom by. Natuurlik moes hy goed bet: „Es freut mich,” sê: „Es mach mir Vergnügen.” („Mir“? „mich“? Nou lag mr. Zahn hom om sy siegte Duits natuurlik uit! Duitsers is mos sê gevoelig in daardie opsig. Inweel die grondige Duitse onderwys. Stommeling!

STOMMELING! mompel James Allister Zahn, in die spekulante-wêreld bekend as „Jimmy the Joker.” „What's eatin' you, Big Boy?” vra Queenie Slabbert met 'n aksent wat sê 'n gemaakte Amerikaanse filmbestanddeel en 'n egte Afrikaanse bestanddeel bestaan.

„Daardie vervlakste ou daar in die kafee. Dis een van my klerke. Hy't die sek gekry, maar ek het so half plan gehad om hom maar weer 'n kans te gee. 'n Regte onnosel: Maar hy kon darem verstandig genoeg gewees het om my nie te herken nie as ek met 'n meisie uit is. Dis ou is tog nie meer 'n kind nie! Jy weet, Baby, as my vrou in die minste die snuf in die neus kry, dan is die gort gaar! Maggie's, ek kry sommer hoendervel as ek dink hoe daardie esel miskien met haar op die kantoor aan die praat raak en die stommeling flap daar alles uit. Maar gelukkig, hy kom Maandag nie terug nie.”

„O.K., Big Boy. Maar, sê my, wat se goed het die kereel jou daar staan en vertel? Ek kon geen woord verstaan nie. Wat het hy gesê, Jimmy darling?”

„Hoe moet ek weet? Dit het vir my gesaan soos Duits of so-ets. Maar ek verstaan geen woord Duits nie!”

Drie paar oë is op hom bevestig. Panagiótes kyk vyandig. (Sit ure hier en verteer net 'n sikspens en maak dan nog aanstoot. Is hy miskien tóg dronk? Ek sal hom 'n sjieling vir die bordjie laat betaal.) Die jong vrou kyk spottend. (Die ou is seker happy!) Mnr. Zahn kyk verwonderd, met onthuikende herkenning. (O, ja, dis mos daardie onbruikbare vyfde wiel, Gouws, nie waar nie? Die ou vir wie die alle goedige Peabody vanmore nog vir die soveelste maal gepleit het: „Getroud, twee kinders, darem eerlike man en nogal taamlik goed opgevoed“: So dringend gepleit het, dat ek belowe het dat ek miskien . . . maar is die ou dronk?)

Onthuts staan Barend op en trek sy klere reg. Met 'n senuweeagtige laggle stap hy op mnr. Zahn toe.

„Guter . . . guten Abend, Herr Direktor, und . . . und Frau Zahn . . . Es macht mich Genügen . . . ek meen . . . Vergnügen . . . Vergnügen . . . um Sie zu sehen. Wie geht es mit Sie . . . Ihnen?“ Hy raak uitasem van senuweeagtigheid.

Die jong vrou giggel. Panagiótes is op sy hoede. Die kèrel moet nou nie begin moleste maak nie. Barend steek sy hand uit.

„Sie kennen mir . . . mich doch? Gouws. Ich arbeite bei das kantoer . . .“

Zahn neem die uitgestoke hand en druk dit vlugtig.

„Gouws? O ja. Gouws. Natuurlik. Ja, ja. Nou, a, mnr. Gouws, ons is bietjie haastig. Totsiens. Yes, that's right. Fifties. Virginia. Here you are. Keep the change!“

En weg is hulle. Hulle klim in 'n motor en verdwyn.

Barend staan daar, grimmig teleur-